

Role státu v bezpečnosti, její vývoj a problematika vládnutí

11. 12. 2024

BSSb1101 Úvod do bezpečnostních a strategických studií

Jan KLEINER

jkleiner@mail.muni.cz

Outline

Stát a jeho role
v bezpečnostní
politice.

Nástroje
vládnutí.

Nestátní aktéři
(jako vyzyvatelé
státní moci).

Povinná literatura I

- Lessnoff, Michael. 1990. *The social contract theory*. New York University Press, 1990, 50-67 (kap. 2).
→ **SCT Thomase Hobbese.**
- Bell, Steven a Andrew Hindmoore. 2009. *Rethinking Governance: The Centrality of the State in Modern Society*. Cambridge University Press, 1-18 (kap. 1).
→ **Popis *state-centric relational approach* k vládnutí (*governance*) a kritika přístupu založeném na centralitě společnosti.**
→ ***Modes of governance.***
- Lake, David A. 2008. "The State and International Relations." In *The Oxford Handbook of International Relations*, ed. Christian Reus-Smit a Duncan Snidal, 41-61 (kap. 2), Oxford University Press.
→ **Kritika státocentrismu.**

Povinná literatura II

- Ansell, Christopher a Torfing, Jacob. 2022. „Introduction to the Handbook on Theories of Governance.“ In Handbook on Theories of Governance, editováno Ansell, Christopher a Torfing, Jacob, s. 1-16. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing.

→ **Intro ke *governance theory*.**

- Jessop, Bob. 2022. „State Theory.“ In Handbook on Theories of Governance, editováno Ansell, Christopher a Torfing, Jacob, s. 77-88. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing.

→ ***State theory*.**

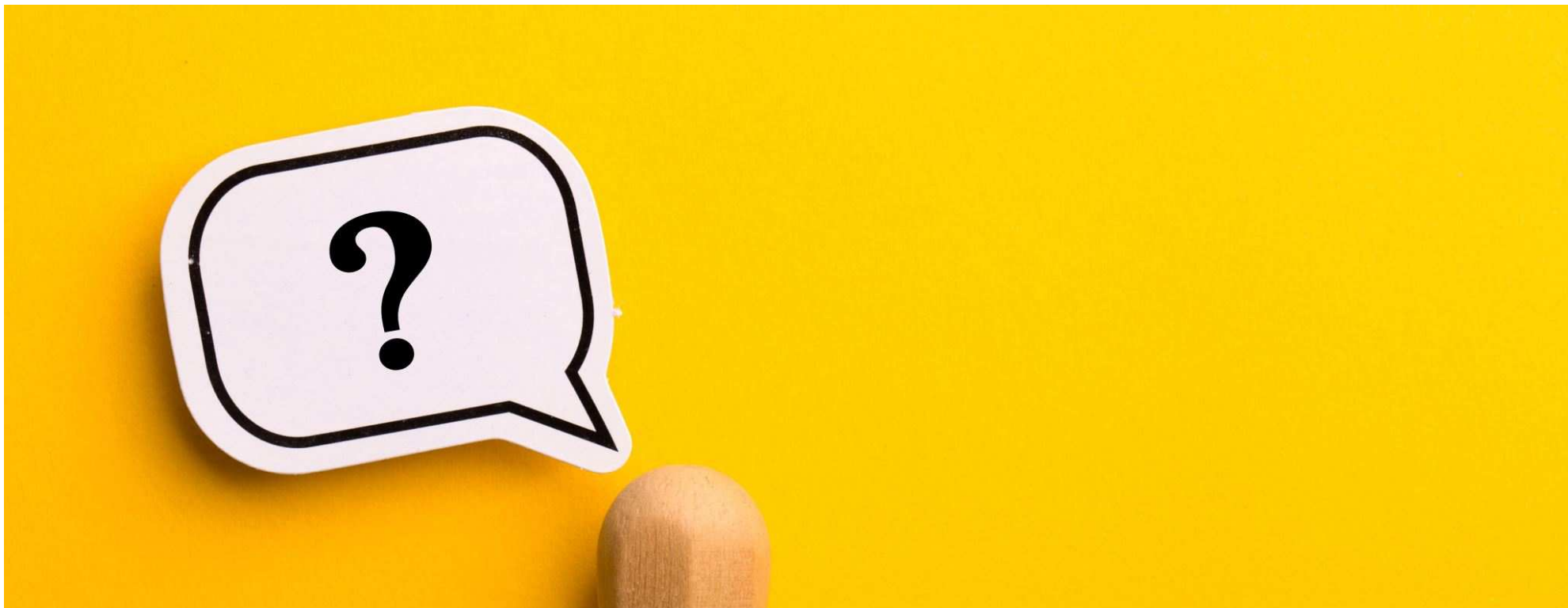
MUNI
FSS

Stát a jeho role v bezpečnostní politice

5 Úvod do BSS

Co je stát?

Co je stát?

- **Suverenita** – má nejvyšší autoritu nad svým územím a lidem → žádný jiný stát nemůže do jeho vnitřních záležitostí zasahovat.
 - Jaké jsou výjimky?
- Platí i pro kyberprostor (koncept *cyber sovereignty*).
 - Jak je kyberprostor spjatý se suverenitou a teritoriem?
- **Teritorium** – ohraničené území uznané ostatními státy.
- **Vláda** – stát má vládu, která odpovídá za tvorbu a vynucování zákonů, poskytování a přerozdělování veřejných statků a přebytku (*public surpluss*) a reprezentuje stát navenek.
- **Populace** – občané daného státu podléhající jeho zákonům, moci a čerpající jeho výhody.

Stát a státní moc (Vandergeest a Peluso, 1995)

- **Politická organizace** - nárokuje si a udržuje **monopol na legitimní použití fyzické síly** na vymezeném území.
- Státní moc, odvozená od tohoto monopolu, je vykonávána prostřednictvím **mechanismů řízení**, které zahrnují legislativu, výkon práva a soudní procesy.
- Monopol síly definuje **svrchovanost státu** nad jeho **územím a lidmi** na ně → země, vzduch a voda (Vunigi a Riza, 2019) + kybernetická suverenita (Corn a Taylor, 2017).

Stát v rámci bezpečnostní teorie (Eichler, 2009)

- Vládnoucí **elity** jako **nejdůležitější**, ale ne jediný aktér bezpečnostní politiky.
- Jednotlivec, **stát**, národ, společenství, společnost, systém jako referenční objekt.
- Činitelé zastupují národ, ale **ne 100%** - kompromisy, SOPs, byrokracie, model vládního vyjednávání apod.
- Na mezinárodní scéně – „noví“ činitelé bezpečnostní politiky: mezinárodní **(mezivládní) organizace** – OSN, NATO, EU.
- Nástup **nestátních aktérů** s velkou **mocí** – Hamás, Hizballáh – platí stále?

Moc/síla - power

- Weber (1922: 156): „**schopnost jedince [entity] vnutit jiným svou vůli i přes jejich odpor**“.
- Důležitá role **legitimity**.
- Foucault (1980): moc není jen v rukou entit, ale je **pevně včleněná do sociálních struktur**, vědění a každodenních interakcí → mocenské vztahy jsou úplně všude od partnerské interakce pro globální dynamiku.
- Resource-based přístup (Bachrach a Baratz, 1953): **moc jako statek**, který může být získán, kontrolován a vyměňován → tím pádem i zdroj konfliktů.

Jak jsme se dostali do stavu, ve kterém je stát dominantní aktér?

Vestfálský mír (1648) (Croxton, 1999)

- Třicetiletá válka – jeden z nejkrvavějších konfliktů v Evropě.
- Ustanovení suverenity → ale žádná explicitní zmínka ve smlouvách z Münsteru a Osnabrückeru,
- + rovnosti a nevměšování.
- + sekularita.

Společenská smlouva (Lessnoff, 1990)

- Model (D'Agostino a kol., 2021): **decision-makeři** vytváří a deliberují **pravidla pro lidi**, kteří se jimi mají řídit. Aby pravidla fungovala, musí pro ně být **sdílené důvody** mezi těmito skupinami a musí být **ospravedlněná**.
- SCT říká a vysvětluje, že je racionální vzdát se části svých svobod pro zisk jiných svobod.
- Hobbesův „*state of nature*“ (16. – 17. stol. – občanská válka v Anglii, protestanské rebelie apod.)
- → napojení (distributivní) spravedlnosti, morality, bezpečnosti apod.
- Aktéři: stát (suverén) + občané (lid) + relativně nově soukromý sektor.

Stát jako zdroj hrozeb I (Buzan, 1983)

- **Faktory:**
- Anarchie v mezinárodním systému.
- Kompetitivní podstata států.
- Expanzionistické tendence.
- Vojenské schopnosti.

Stát jako zdroj hrozeb II

- + státní terorismus
- + represe vůči vlastnímu obyvatelstvu, marginalizace skupin (např. katolíci v Severním Irsku).
- + rozpad státu jako zdroj hrozeb dovnitř i navenek.
- → Double-edged vztah mezi státem a bezpečností jednotlivce.

MUNI
FSS

Nástroje vládnutí

16 Úvod do BSS

Možná kategorizace na ose: paternalismus vs. autonomie

- Stát má možnost své obyvatele kontrolovat a ovlivňovat skrze policy tools (další slide) a obecně se může pohybovat na škále **paternalismus** (large state) vs. **autonomie** (minimalist state) (osobní svoboda).
- **Nanny state index** – myslíte, že je ČR paternalistickým státem, či nikoliv?
- Měl by být stát paternalistický co se týče kyberbezpečnosti? Proč?

Carrots, sticks, and sermons (Bemelmans-Videc a kol., 1998)

- Politika = „kdo dostane co, kdy, a jak“ (Laswell, 1936).
- K jejímu uskutečňování slouží **policy tools** – **carrots** (motivace), **sticks** (trestání, represe), **sermons** (informační působení).
- → obecně: *governance*
- + Další *modes of governance* (Bell a Hindmoore, 2009): hierarchie, přesvědčování, trhy, community engagement.

MUNI
FSS

Nestátní aktéři jako vyzyvatelé státní moci

Nestátní aktéři (Josselin a Wallace, 2000)

- **Obecně:** subjekty, které se **účastní mezinárodních vztahů** prostřednictvím **interakcí** s vládními orgány, jinými nestátními subjekty a mezinárodními organizacemi, **aniž by byly oficiální vládou nebo státem**.
- **3 indikátory:** „[1] organizace zcela, nebo zásadně **autonomní na vládě** a jejím **financování**, které vychází z občanské společnosti, tržních sil, nebo politických impulzů za hranicí státní kontroly nebo direkce; [2] operující nebo účastnící se sítí, které **přesahují hranice jednoho státu** – tedy účastnící se nadnárodních vztahů...; [3] chovající se způsoby, které **mají politické důsledky** v jednom nebo více státech nebo v rámci mezinárodních institucí – buď jako primární cíl nebo jako aspekt jejich aktivit“ (Josselin a Wallace, 2000, s. 3-4).

Typy nestátních aktérů (Josselin a Wallace, 2000)

- **Základní dělení**: násilní (teroristé, guerilla apod.) vs. nenásilní (NGOs, environmentální skupiny, kulturní organizace apod.)
- **Nevládní organizace**: organizace které usilují o sociální, humanitární a politické změny (např. Amnesty International).
- **Nadnárodní korporace (MNC)**: velké společnosti působící za hranicemi které ovlivňují hospodářskou politiku (např. Shell, Microsoft).
- **Teroristické skupiny**: organizace, které využívají násilí k dosažení politických cílů a ovlivňují bezpečnostní politiku na celém světě (např. ISIS).
- **Mezinárodní média**: vydavatelství, která utvářejí veřejné mínění a tok informací napříč zeměmi (např. BBC, CNN).

Vliv a mechanismy: NSAs jako doplněk ke státní moci (Josselin a Wallace, 2000)

– Mechanismy vlivu:

- **Lobbing a propagace:** přímá interakce s politickými představiteli a fóry.
- **Veřejné kampaně:** využití médií a veřejných akcí k formování názorů a nátlaku na vládu.
- **Partnerství:** spolupráce s vládami a dalšími organizacemi při realizaci projektů.

– Příklady vlivu:

- **Nevládní organizace:** kampaně za lidská práva a environmentální standardy.
- **Nadnárodní korporace:** lobbování za příznivé obchodní podmínky a právní předpisy.

Výzvy a kritika (Josselin a Wallace, 2000)

- **Odpovědnost** (accountability): otázky týkající se toho, koho nestátní subjekty zastupují, čí zájmy hájí a komu a jak jsou za své jednání odpovědné.
- **Legitimita**: obavy o demokratickou legitimitu vlivu nestátních subjektů na veřejnou politiku.
- **Dopad na státní suverenitu**: otázky týkající se oslabení tradičních pravomocí státu v souvislosti s činností nestátních subjektů (viz další slidy).

Nestátní aktéři vs. stát z pohledu vybraných teorií (MVZ) I

- **Neorealismus**: stát jako **primární** aktér, ale uznává roli těch **nestátních** (kteří jsou ale **sekundární**) (Jalal, 2021).
 - **Liberalismus**: nestátní aktéři jako nadnárodní korporace, NGOs a další hrají **klíčovou roli** v při podpoře spolupráce a míru prostřednictvím ekonomické, globální interdependence (Charountaki, 2018).
 - **Konstruktivismus**: Zdůrazňuje **význam sociálních konstruktů**, jako jsou normy, identita a kulturní faktory v mezinárodních vztazích. Nestátní aktéři **přispívají k utváření** těchto konstruktů, které ovlivňují chování států a mezinárodní dění (Jalal, 2021).
- **agentocentrický** (neorealismus, liberalismus) **a/nebo** **strukturalistický** (konstruktivismus) pohled →

Nestátní aktéři vs. stát z pohledu vybraných teorií (MVZ) II

- **Teorie strukturace** - zdůrazňuje dualitu struktury a jednání v sociálních systémech. Předpokládá, že sociální struktury jsou konstituovány **lidským jednáním** (*agent-centric*) a zároveň jsou samotným prostředím této konstituce (**struktury**) (Giddens, 1984).

Outsourcing násilí (Cork, 2000)

- PMCs nabízejí **levnější** služby, než jaké mohou poskytovat vlády pro vojenské operace.
- Po studené válce – trend nárůstu **privatizace bezpečnosti** - zpochybňuje tradiční představu, že státy mají monopol na legitimní použití násilí.
- **Propojení s korporacemi** (MNCs) – obrací se na PMCs, aby chránily své ekonomické zájmy v zahraničí, zejména v nestabilních regionech – nebudují ale svoje kapacity, protože se primárně zaměřují na **maximalizaci zisku**.
- ALE: nemusí nutně znamenat nahrazení státních armád - spíše partnerství mezi veřejným a soukromým sektorem.

Autonomní násilní NSAs (Tokdemir a Akcinaroglu, 2022).

- Násilní nestátní aktéři **nemusí být nutně jen násilní** → AVNSA představují významnou výzvu pro existenci a legitimitu států a využívají strategie, které přesahují rámec násilí, aby oslabily státy a získaly loajalitu lidí → kombinace s IN a COIN: *hearts and minds*.

Nadnárodní organizovaný zločin (Galeotti, 2000)

- Globalizace + technologie + měnící se role států → rozšíření nadnárodního organizovaného zločinu.
- Organizovaný zločin může narušovat suverenitu státu tím, že **korumpuje úředníky, zpochybňuje státní monopol na násilí** a vytváří **nestabilitu** prostřednictvím **nezákonného obchodu a násilí**.
- V některých "kriminalizovaných" státech jsou politické elity podřízeny zločineckým zájmům nebo s nimi splynuly a utvářejí zahraniční politiku tak, aby vyhovovala zločineckým záměrům – fenomén ***state capture***.
- Zločinecké skupiny se často **spojují s teroristickými/povstaleckými skupinami** a poskytují jim finanční prostředky a logistiku výměnou za přístup k trasám, diasporám atd.

Diaspory (Ostegaard-Nielsen, 2000).

- Nadnárodní komunity - udržují ekonomické, sociální, politické a emocionální vazby se svou vlastí nebo jinými segmenty diaspory.
- Opět globalizace + technologie + ekonomické propojení.
- **Nástroje:**
 - přímé **ovlivňování** dění ve vlasti prostřednictvím ekonomických/politických prostředků;
 - **lobbování** u hostitelských vlád, aby prosazovaly **určitou politiku** ve své vlasti;
 - hledání **podpory/ochrany v zahraničí**;
 - **mobilizace** za sebeurčení nebo proti režimu v domovině.
- Diaspory **zpochybňují** představy o **teritoriální ohraničenosti "politického"** tím, že udržují nadstátní lojalitu.

Náboženská (islamistická) hnutí (Dalacoura, 2000)

- Vytvářejí **sociální, kulturní, teroristické a kriminální** vazby obcházející vlády.
- Jejich vzniku napomohly faktory jako selhání arabského nacionalismu po roce 1967, ekonomické krize podkopávající legitimitu státu a íránská revoluce v roce 1979 → **strukturalistický pohled.**
- Státy čelí islamistické výzvě tím, že tato hnutí **zadržují** (Západ), **kooptují** nebo **formují** (Írán) v souladu se svými zájmy.

NSAs v kyberprostoru (Sigholm, 2013)

- **Charakteristiky**: asymetrie, absence atribuce, nízké vstupní náklady, právní nejednoznačnost a účinnost při šíření zpráv a narativů.
- Opět **vyzvatelé i doplněk státu** – zapojení se do jeho kybernetických operací (v jeho prospěch).
- **Haktivisté** (politická/společenská změna, Anonymous), **patriotičtí hackeři** (podpora „svého“ státu), **kybermilice** (podobně jako armáda, ale nejsou podporovány státem), **rouge malware authors** (jednotlivci/skupiny, ekonomický zisk), **organizovaní kyberzločinci**, **nestátní aktéři**.
- Koncept „**sdílené suverenity**“ – tech + stát (Bitas, 2022)

Ekonomická suverenita (Davis, 2009)

- Ekonomické aktivity nestátních ozbrojených aktérů, jako jsou soukromé bezpečnostní firmy, gangy a mafie, vytváří **alternativní mocenské a ekonomické sítě**.
- Napoleoni (2011) upozorňuje na propojení globálních ekonomických praktik s financováním a šířením teroristických sítí a nekalých ekonomických aktivit → **stínová ekonomika**.
- od 7 až 8 % HDP v zemích s vysokou mírou regulace a ekonomickou stabilitou až po více než 60 % v zemích s vysokou mírou korupce a slabým právním systémem (Medina a Schneider, 2018).
- Ve stínové ekonomice figurují i státy! – např. britské daňové ráje.
- **Rozvojové banky** jako významní nestátní aktéři (Bull s Bøas, 2003).

Stínová ekonomika - prediktory (Medina a Schneider, 2018)

- **Vyšší daňové a pojistné zatížení** má tendenci tlačit více ekonomických aktivit do šedé ekonomiky, protože jednotlivci a podniky se snaží snížit své daňové povinnosti.
- **Špatná kvalita institucí** a vysoká míra korupce mohou zvýšit rozsah stínové ekonomiky. Efektivní, transparentní a odpovědné instituce mají tendenci odrazovat od aktivit v šedé ekonomice.
- **Přísné regulace**, zejména v oblasti trhu práce nebo obchodu, mohou motivovat jednotlivce a podniky k neformální činnosti, aby se vyhnuly nákladům a omezením, které tyto regulace přinášejí.
- **Nekvalitní a nedostatečné veřejné služby** mohou snížit výhody spojené s formálními ekonomickými aktivitami a vytlačit více aktivit do stínového sektoru.
- **Vyšší daňová morálka**, kdy jednotlivci cítí morální povinnost platit daně, je spojena s menší šedou ekonomikou. Efektivní veřejné služby zlepšují daňovou morálku.
- **Vyšší míra nezaměstnanosti** a nižší celkový hospodářský růst mohou zvýšit stínovou ekonomiku, protože lidé hledají alternativní způsoby výdělků mimo formální sektor.
- **Ekonomiky s vyšším využíváním hotovosti** mají tendenci mít větší stínovou ekonomiku, protože hotovostní transakce je obtížnější sledovat a regulovat.

Válka proti teroru a její dopady (Napoleoni, 2011)

- **Přímé náklady.**
- **Nepřímé náklady** - dlouhodobé závazky na obnovu válkou zničených regionů, podpora spojeneckých vlád, zvýšené pojistné, zvýšená bezpečnostní opatření ve veřejném i soukromém sektoru, narušení světového obchodu + *spillover effect*.
- **Změna** globálních ekonomických **priorit** a toků investic.
- **Náklady obětované příležitosti** – protiteroristická opatření místo zdravotnictví apod.
- **Dlouhodobá narušení ekonomik** – vč. snížení efektivity globálních trhů
- **Dluhy.**

Veřejné zdraví a bezpečnost (Lemard-Marlow a Wilt, 2017)

- V regionech s vysokou mírou násilí hrají nestátní aktéři klíčovou roli na různých úrovních správy (od národní po komunitní) a mohou zde **posilovat sociální a ekonomický rozvoj**.
- Zapojení do systému veřejného zdraví → i **pozitivní přispění** nad rámec tradičních bezpečnostních rolí tam, kde stát toto nedokáže.

Reference I

- Bachrach, P., a Baratz, M. S. (1953). Two faces of power. *The American Political Science Review*, 47(3), 641-662.
- Bell, S. a Hindmoore, A. (2009). *Rethinking Governance: The Centrality of the State in Modern Society*. Cambridge University Press
- Bemelmans-Videc, M.-L., Rist, R. C., a Vedung, E. 1998. *Carrots, Sticks & Sermons: Policy Instruments and Their Evaluation*. In Carrots, Sticks and Sermons: Policy Instruments and Their Evaluation. Transaction Publishers.
- Bitas, B. (2022). Finding Equilibrium Amid the Deep Disruption of the “Geopolitical Metaverse”: Implications for the Sino-US Relationship and ASEAN. *China and the World*. <https://doi.org/10.1142/s2591729322300014>.
- Bull, B., & Bøas, M. (2003). Multilateral Development Banks as Regionalising Actors: The Asian Development Bank and the Inter-American Development Bank. *New Political Economy*, 8, 245 - 261. <https://doi.org/10.1080/13563460307176>.
- Buzan, B. (1983). *People, States, and Fear*. Polity Press.
- Charountaki, M. (2018). State and non-state interactions in International Relations: an alternative theoretical outlook. *British Journal of Middle Eastern Studies*, 45, 528 - 542. <https://doi.org/10.1080/13530194.2018.1430530>.
- Cocker, Ch. (2000). *Outsourcing war*. In: Josselin, D., & Wallace, W. (2001). Non-state actors in world politics: a framework. In *Non-state actors in world politics* (pp. 189-202). London: Palgrave Macmillan UK.
- Corn, G., & Taylor, R. (2017). Sovereignty in the Age of Cyber. *AJIL Unbound*, 111, 207 - 212. <https://doi.org/10.1017/aju.2017.57>.
- Croxton, Derek. (1999). The Peace of Westphalia of 1648 and the Origins of Sovereignty, *The International History Review*, 21(3) 569-591, DOI: 10.1080/07075332.1999.9640869
- D’Agostino, F., Gaus, G., a Thrasher, J. (2021). Contemporary Approaches to the Social Contract. <https://plato.stanford.edu/archives/win2021/entries/contractarianism-contemporary/>
- Davis, D. (2009). Non-State Armed Actors, New Imagined Communities, and Shifting Patterns of Sovereignty and Insecurity in the Modern World. *Contemporary Security Policy*, 30, 221 - 245. <https://doi.org/10.1080/13523260903059757>.

Reference II

- Eichler, Jan. (2009). *Mezinárodní bezpečnost v době globalizace*. Praha: Portál.
- Ezrow, N. (2017). *Global Politics and Violent Non-State Actors*. Londýn: SAGE Publications Inc, Part III (kap. 6-10).
- Galeotti, M. (2000). *Underworld and Upperworld: Transnational Organized Crime and Global Society*. In: Josselin, D., & Wallace, W. (2001). *Non-state actors in world politics: a framework*. In *Non-state actors in world politics* (pp. 203-217). London: Palgrave Macmillan UK.
- Giddens, A. (1984). *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. Polity Press.
- Jalal, H. (2021). Theoretical approaches towards the steps of non-state actors in world politics: global para-diplomacy of the Iraqi Kurdistan (KRI). *International Relations*, 23-33. <https://doi.org/10.7256/2454-0641.2021.1.34461>.
- Josselin, D., a Wallace, W. (2001). *Non-state actors in world politics: a framework*. In *Non-state actors in world politics* (pp. 1-20). London: Palgrave Macmillan UK.
- Lemard-Marlow, G., & Wilt, R. (2017). *Global Governance and the Role of Non-state Actors in Improving the Social and Economic Development of Growing Economies: A Conceptual Approach Using a Global Public Health Framework on Violence Prevention*. *Civil Society: The Engine for Economic and Social Well-Being*. https://doi.org/10.1007/978-3-319-89872-8_11.
- Lessnoff, M. 1990. *Social Contract Theory*. New York University Press.

Reference III

- Medina, L., & Schneider, F. (2018). Shadow Economies Around the World: What Did We Learn Over the Last 20 Years? IMF Working Paper, WP/18/17. International Monetary Fund.
- Napoleoni, L. (2011). *Terrorism and the economy: How the war on terror is bankrupting the world*. Seven Stories Press.
- Ostegaard-Nielsen, E. (2000). *Diasporas in World Politics*. In: Josselin, D., & Wallace, W. (2001). Non-state actors in world politics: a framework. In *Non-state actors in world politics* (pp. 189-202). London: Palgrave Macmillan UK.
- Sigholm, J. (2013). Non-state actors in cyberspace operations. *Journal of Military Studies*, 4(1), 1-37.
- Trinn, C., & Wencker, T. (2021). Integrating the quantitative research on the onset and incidence of violent intrastate conflicts. *International Studies Review*, 23(1).
- Tokdemir, E., & Akcinaroglu, S. (2022). *State and non-state actors in world politics*. In *Handbook of Research Methods in International Relations* (pp. 167-182). Edward Elgar Publishing.
- Vandergeest, P., & Peluso, N. (1995). Territorialization and state power in Thailand. *Theory and Society*, 24, 385-426. <https://doi.org/10.1007/BF00993352>.
- Vuniqi, D., & Riza, A. (2019). Independence, Sovereignty, Preponderance – The Prevalence and the Territorial Expansion of State Power. *PRIZREN SOCIAL SCIENCE JOURNAL*. <https://doi.org/10.2139/SSRN.2374615>.
- Weber, Max. 1922. *The theory of social and economic organization*. Free Press.
- Williams, P. 2008. *Violent Non State Actors and National and International Security*. Zürich: International Relations and Security Networks. s. 4 – 18.

Děkuji za pozornost!

– Dotazy? (jkleiner@mail.muni.cz)